JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

F. G. JACOBS

30 päivänä kesäkuuta 2005 [1]

1. Yhteisöjen tuomioistuimelta kysytään jälleen sen asiassa Carlos Garcia Avello vastaan Belgian valtio 2.10.2003 antaman tuomion [2] jälkeen, onko kansallisen lain säännös, joka ohjaa lapsen saaman sukunimen määräytymistä, vastoin EY:n perustamissopimuksessa ilmaistuja syrjintäkieltoa ja kansalaisoikeuksia.

2. Olennainen kysymys on se, voiko kansallinen lainvalintasäännös osoittaa, että sukunimi määräytyy ainoastaan lapsen (ja/tai vanhempien) kansalaisuudesta – tässä tapauksessa Saksan – johtuvan lain mukaan ilman, että otetaan huomioon lapsen syntymäpaikkavaltion – tässä tapauksessa Tanska – lakia sillä seurauksella, että sukunimi on eri näissä kahdessa eri oikeusjärjestyksessä.

3. Alustava kysymys kuitenkin liittyy siihen, voiko ennakkoratkaisupyyntöä ottaa tutkittavaksi: onko kansallisessa tuomioistuimessa "vireillä olevan menettelyn tarkoituksena ratkaisun antaminen tuomiovaltaa käyttäen" [3] vai toimiiko tuomioistuin lähinnä vain hallintoelimenä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

4. EY 12 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä tämän sopimuksen soveltamisalalla, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen erityismääräysten soveltamista."

1 – Alkuperäinen kieli: englanti.

2 – Asia C-148/02, Carlos Garcia Avello v. Belgian valtio, tuomio 2.10.2003 (Kok. 2003, s. I-11613; ks. jäljempänä 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

3 – Ks. asia 318/85, Greis Unterweger, määräys 5.3.1986 (Kok. 1986, s. 955, 4 kohta); asia C-86/00, HSB-Wohnbau, määräys 10.7.2001 (Kok. 2001, s. I-5353, 11 kohta) ja asia C-447/00, Holto, määräys 22.1.2002 (Kok. 2002, s. I-735, 17 kohta); asia C-111/94, Job Centre, tuomio 19.10.1995 (Kok. 1995, s. I-3361, 9 kohta), asia C-134/97, Victoria Film, tuomio 12.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7023, 14 kohta) ja asia C-178/99, Salzmann, tuomio 14.6.2001 (Kok. 2001, s. I-4421, 14 kohta).

5. EY 17 artiklassa määrätään seuraavaa:

"1. Otetaan käyttöön unionin kansalaisuus. Unionin kansalainen on jokainen, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus. Unionin kansalaisuus täydentää, mutta ei korvaa jäsenvaltion kansalaisuutta.

2. Unionin kansalaisilla on tässä sopimuksessa määrätyt oikeudet ja velvollisuudet."

6. EY 18 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jollei tässä sopimuksessa määrätyistä tai sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu."

7. EY 234 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisu:

a) tämän sopimuksen tulkinnasta;

– –

Jos tällainen kysymys tulee esille jäsenvaltion tuomioistuimessa, tämä tuomioistuin voi, jos se katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen, pyytää yhteisön tuomioistuinta ratkaisemaan sen.

Jos tällainen kysymys tulee esille sellaisessa kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, tämän tuomioistuimen on saatettava kysymys yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi."

Sukunimen määräytymistä koskevat kansainväliset säännöt

8. Jotta voidaan selvittää henkilön sukunimen määräytymiseen sovellettava laki silloin kun on olemassa liittymiä useampaan kuin yhteen oikeusjärjestykseen, joissakin oikeus-

järjestyksissä viitataan henkilön kotipaikan lakiin, vaikkakin vaikuttaa yleisemmältä viitata hänen kansalaisuuteensa, minkä lähestymistavan useat jäsenvaltiot ovat säilyttäneet kansainvälisissä sopimuksissa.

9. Esimerkiksi ICCS:n (International Commission on Civil Status) sukunimiin ja etunimiin sovellettavasta laista tehdyssä yleissopimuksessa [4] määrätään, että henkilön nimet määräytyvät sen valtion lain mukaan, jonka kansalaisuus hänellä on.

10. On olemassa myös ICCS:n yleissopimus [5] sukunimien ja etunimien muuttamisesta. Tämän yleissopimuksen 2 artiklan mukaan jokainen sopimusvaltio sitoutuu siihen, että se "ei hyväksy toisen sopimusvaltion kansalaisten suku- tai etunimimuutoksia, elleivät nämä ole myös ensiksi mainitun valtion kansalaisia".

11. Lopuksi luonnos ICCS:n sopimukseksi sukunimien tunnustamisesta hyväksyttiin 25.9.2003 Madridissa. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Garcia Avello antaman tuomion [6] seurauksena kuitenkin päätettiin tarkistaa koko teksti pyrkimyksenä ottaa asianosaisten toiveet paremmin huomioon.

12. ICCS on hallitusten välinen järjestö, joiden jäseninä ovat 13 Euroopan unionin jäsenvaltiota, minkä lisäksi kolmella muulla jäsenvaltiolla on tarkkailijan asema. Käsillä olevassa tapauksessa kyseessä olevista jäsenvaltioista Saksa on ratifioinut edellä kohdassa 10 mainitun Istanbulin yleissopimuksen, joka on voimassa sen ja muiden sopimusvaltioiden välillä; se on allekirjoittanut mutta ei ratifioinut edellä kohdassa 9 mainitun Münchenin yleissopimuksen. Tanska sitä vastoin ei ole ICCS:n jäsen eikä tarkkailija.

Asiaan liittyvä kansallinen lainsäädäntö [7]

13. Tanskan kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen mukaan kaikkiin henkilökohtai-

4 – ICCS:n yleissopimus nro 19, allekirjoitettu 5.9.1980 Münchenissä; ks. erityisesti 1 ja 2 artikla.

5 – ICCS:n yleissopimus nro 4, allekirjoitettu 4.9.1958 Istanbulissa.

6 – Edellä alaviitteessä 2 mainittu asia, ks. jäljempänä 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

7 – Ks. yleisempi vertaileva yleiskatsaus tilanteesta silloisissa jäsenvaltioissa edellä alaviitteessä 2 mainitussa asiassa Garcia Avello antamani ratkaisuehdotuksen 5 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

seen asemaan liittyviin kysymyksiin, mukaan lukien henkilön sukunimen määräytymistä koskevat, sovelletaan kyseisen henkilön kotipaikan, siten kuin se on Tanskan lain mukaan määritelty, lakia.

14. Tanskassa (erityisesti syntymähetkellä) asuvan henkilön sukunimen määräytymisessä sovelletaan siis tanskalaista lakia. Pääsääntöisesti silloin, kun vanhemmilla on käytössä yksi sukunimi, se nimi siirtyy lapselle; jos vanhemmat eivät käytä samaa sukunimeä, kumman tahansa vanhemman nimi voidaan valita. Tanskan lain mukaan on kuitenkin myös mahdollista muuttaa sukunimi hallinnollisin toimin sellaiseksi, että se koostuu molempien vanhempien sukunimistä, jotka on liitetty toisiinsa yhdysviivalla.

15. Saksassa Personenstandgesetzin (väestötietolaki) 1 §:n mukaan väestörekisterinpitäjä kirjaa ylös henkilö- ja perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot.

16. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuchin (Saksan siviililain voimaanpanolaki, jäljempänä EGBGB) 10 §:n 1 momentin mukaan henkilön nimen määräytymiseen sovelletaan sen valtion lakia, jonka kansalainen tämä henkilö on.

17. Liittymä toisen valtion lakiin on EGBGB:n 10 §:n 3 momentin mukaan mahdollinen vain silloin, kun jommallakummalla vanhemmalla on kyseisen toisen valtion kansalaisuus (ja, jos kummallakin vanhemmalla on useampi kuin yksi kansalaisuus, vanhemmat voivat vapaasti valita, minkä valtion lakia sovelletaan). Lisäksi Saksan lakia voidaan soveltaa silloin, kun kummallakaan vanhemmalla ei ole Saksan kansalaisuutta mutta vähintään toinen heistä asuu Saksassa, ja äidin aviomiehen kansalaisuuden perusteella määräytyvää lakia voidaan soveltaa, jos tämä haluaa antaa sukunimensä lapselle.

18. Jos sovelletaan Saksan lakia ja jos lapsen vanhemmilla on eri sukunimet, lapsen sukunimen määräytymistä ohjaa Bürgerliches Gesetzbuchin (Saksan siviililaki, jäljempänä BGB) 1617 §, jossa säädetään seuraavaa:

"1) Jos vanhemmilla ei ole avioliiton perusteella yhteistä sukunimeä ja jos he ovat kummatkin lapsen huoltajia, heidän on valittava väestörekisterinpitäjälle tehtävällä ilmoituksella joko isän tai äidin ilmoitushetken sukunimi, joka annetaan lapsen sukunimeksi syntymähetkellä – –

2) Jos vanhemmat eivät ole tehneet tätä ilmoitusta kuukauden kuluessa lapsen syntymästä, Familiengericht siirtää

oikeuden määrätä lapsen sukunimestä toiselle vanhemmalle. Tällöin sovelletaan vastaavasti 1 momenttia. Tuomioistuin voi asettaa kyseiselle vanhemmalle määräajan tämän oikeuden käyttämiselle. Jos oikeutta määrätä lapsen sukunimestä ei ole käytetty määräajassa, lapselle annetaan sen vanhemman sukunimi, jolle tämä oikeus oli siirretty.

kummalle vanhemmalle oikeus määrätä sukunimestä on siirrettävä, se kuulee kumpaakin vanhempaa ja yrittää saada nämä sopimaan asiasta. Familiengerichtin päätöstä ei tarvitse perustella eikä siihen voida hakea muutosta."

3) Silloin kun lapsi on syntynyt Saksan alueen ulkopuolella, tuomioistuin siirtää oikeuden määrätä lapsen sukunimestä 2 momentin mukaisesti vain, jos jompikumpi vanhempi tai lapsi sitä pyytää tai jos on välttämätöntä merkitä lapsen sukunimi saksalaiseen väestörekisteriin tai saksalaiseen viralliseen henkilöllisyystodistukseen."

Tosiseikat ja asian käsittely

21. Lapsi Leonhard Matthias syntyi Tanskassa vuonna 1998 vanhemmille nimeltä Stefan Grunkin ja Dorothee Paul, jotka ovat molemmat Saksan kansalaisia. Mikään ei viittaa siihen, että itse lapsella tai jommallakummalla vanhemmista olisi muu kuin Saksan kansalaisuus. Lapsi on elänyt syntymänsä jälkeen pääasiallisesti Tanskassa, missä hänen vanhempansa asuivat alun perin yhdessä. Vuosina 2001–2002 hän asui muutaman kuukauden ajan vanhempiensa kanssa Niebüllissä, Saksassa; heinäkuusta 2002 lähtien hän on asunut pääsääntöisesti äitinsä kanssa Tønderissa, Tanskassa, mihin äiti on asettunut asumaan ja perustanut lääkäripraktiikkansa, mutta lapsi oleilee säännöllisesti isänsä luona Niebüllissä noin 20 kilometrin päässä.

19. Familiengerichtiksi (perheoikeus) kutsutaan Amtsgerichtin (alueellinen tuomioistuin) jaostoa, joka käsittelee perheoikeudellisia asioita.

20. Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeitin (laki hakemuslainkäytöstä, jäljempänä FGG) 46 a §:ssä säädetään seuraavaa:

"Ennen kuin Familiengericht päättää siviililain 1617 §:n 2 momentin mukaisesti siitä,

22. Leonhard Matthias merkittiin syntyneeksi Tanskassa. Muutama kuukausi hänen syntymänsä jälkeen sukunimi "Grunkin-

Paul" merkittiin hänen tanskalaiseen syntymätodistukseensa sellaisen hallinnollisen nimitodistuksen, joka oli myönnetty Tanskan lain mukaisesti, perusteella. Voidaan olettaa, että kyseinen todistus myönnettiin sillä perusteella, että lapsen kotipaikka oli Tanskassa Tanskan kansainvälisen yksityisoikeuden tarkoittamalla tavalla siten, että Tanskan aineellinen oikeus soveltui hänen sukunimensä määräytymiseen.

23. Vanhemmat, jotka eivät ole itse ikinä käyttäneet yhteistä sukunimeä, haluavat merkitä lapsen Saksan viranomaisten Niebüllissä ylläpitämään väestörekisteriin sukunimellä "Grunkin-Paul", joka on annettu lapselle Tanskassa. Edellä esitetyn saksalaisen lainsäädännön [8] mukaisesti nämä viranomaiset ovat kieltäytyneet hyväksymästä kyseistä nimeä ja vaatineet, että valitun sukunimen on oltava joko "Grunkin" tai "Paul".

24. Vanhemmat ovat riitauttaneet kielteisen päätöksen Saksan tuomioistuimissa mutta heidän valituksensa hylättiin viimeisessä oikeusasteessa 7.1.2003. Bundesverfassungsgericht (valtiosääntötuomioistuin) ei 27.2.2003 tekemällään päätöksellä myöntänyt heidän valtiosääntövalitukselleen valituslupaa.

8 – Ks. edellä 16–18 kohta.

25. BGB:n 1617 §:n 2 momentin nojalla toimivaltainen Standesamt (väestörekisteritoimisto) on nyt saattanut asian käsiteltäväksi Amtsgericht Niebüllissä, jonka täytyy Familiengerichtinä päättää, kummalle vanhemmalle siirtyy oikeus valita lapsen sukunimi tai kumman oma sukunimi annetaan lapselle, jos tuota valintaoikeutta ei käytetä.

26. Amtsgericht epäilee, onko EGBGB:n 10 §:n lainvalintasäännös pätevä, kun otetaan huomioon EY 12 ja EY 18 artikla, siltä osin kuin sukunimi määräytyy pelkästään kansalaisuuden perusteella. Se huomauttaa, että lapsella on syntymä- ja oleskeluvaltiossaan eri sukunimi kuin mitä hänellä kansalaisuutensa perusteella määräytyvän lain mukaan olisi. Sen mielestä liikkumisvapauden kanssa on tuskin yhteensopivaa, että unionin kansalainen joutuisi sen perusteella, minkä valtion kansalainen hän on, käyttämään eri nimeä eri jäsenvaltioissa.

27. Amtsgericht katsoo, että sillä on EY 234 artiklan 3 kohdan perusteella velvollisuus esittää EY:n perustamissopimuksen tulkintaa koskeva kysymys yhteisöjen tuomioistuimelle, koska kansallisen oikeuden mukaan ratkaisuun, jonka se joutuu tekemään, ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta.

28. Amtsgericht on 2.6.2003 tekemällään päätöksellä, joka on lähetetty 23.2.2004, esittänyt täten ennakkoratkaisupyynnön "EY:n perustamissopimuksen tulkinnasta liittyen siihen, onko EGBGB:n 10 § sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen kanssa".

29. Belgian, Ranskan, Saksan, Kreikan, Alankomaiden ja Espanjan hallitukset sekä komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia. Grunkin sekä Saksan, Kreikan ja Espanjan hallitukset sekä komissio esittivät suullisia huomautuksia istunnossa.

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

30. EY 234 artiklan nojalla jäsenvaltion tuomioistuin voi esittää ennakkoratkaisukysymyksen EY:n perustamissopimuksen tulkinnasta, jos se katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen käsiteltävänään olevassa asiassa.

31. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se seikka, onko ennakkoratkaisua pyytänyt toimielin tuomioistuin, on yksinomaan yhteisön oikeuden perusteella ratkaistava kysymys. Yhteisöjen tuomioistuin ottaa huomioon useita seikkoja, joita ovat muun muassa kyseisen toimielimen lakisääteisyys, pysyvyys, sen tuomiovallan pakottavuus, menettelyn kontradiktorisuus, toimiminen oikeussääntöjen soveltajana ja riippumattomuus. Lisäksi kansalliset tuomioistuimet voivat pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua ainoastaan silloin, kun niissä vireillä olevan menettelyn tarkoituksena on ratkaisun antaminen tuomiovaltaa käyttäen. Kansallisen toimielimen voidaan katsoa olevan EY 234 artiklassa tarkoitettu "tuomioistuin" huolehtiessaan tuomiovallan käyttämiseen liittyvistä tehtävistä, kun taas huolehtiessaan muista, esimerkiksi hallinnollisista tehtävistä, sen ei voida katsoa olevan tässä asemassa. Se seikka, katsotaanko kansallinen toimielin, jolle on annettu erityyppisiä tehtäviä, "tuomioistuimeksi", riippuu siitä, mikä on sen harjoittaman toiminnan erityisluonne silloin kun se on saattanut asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tässä yhteydessä merkitystä ei ole sillä, onko kyseisen toimielimen muiden kokoonpanojen tai jopa sen saman kokoonpanon, joka on saattanut asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi mutta joka huolehtii eri tehtävistä kuin tämän ennakkoratkaisupyynnön tapauksessa, katsottava olevan "tuomioistuin". [9]

32. Edellä esitetyn valossa Saksan hallitus esittää, että Amtsgericht ei ole toimivaltainen

9 – Ks. esim. asia C-182/00, Lutz, tuomio 15.1.2002 (Kok. 2002, s. I-547, 12 kohta) ja asia C-192/98, ANAS, määräys 26.11.1999 (Kok. 1999, s. I-8583, 21–23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

esittämään ennakkoratkaisupyyntöä käsillä olevassa asiassa. BGB:n 1617 §:n 2 momentin yhteydessä Amtsgerichtillä on puhtaasti hallinnollinen tehtävä, joka muuten kuuluisi rekisterinpitäjälle. Tehtävän hoito liittyy hakemuslainkäyttöön, jonka ainoa asianosainen on rekisteriviranomainen, vaikkakin Amtsgerichtin täytyy kuulla kumpaakin vanhempaa ennen päätöksen tekoa; käsillä olevassa asiassa ei joka tapauksessa vanhempien välillä ole riitaa. Amtsgericht ei itse päätä lapsen sukunimestä, vaan lähinnä vain siitä, kummalle vanhemmalle siirretään oikeus päättää tuo nimi; jos vanhempi ei käytä tuota oikeuttaan, hänen sukunimensä annetaan lapselle suoraan lain nojalla.

33. Saksan hallitus korostaa, että käsillä olevan menettelyn tilanne on pidettävä erillään siitä tilanteesta, josta oli kyse valituksissa, jotka vanhemmat tekivät tavallisiin tuomioistuimiin käyttäen loppuun oikeussuojakeinot. Ennen käsillä olevaa menettelyä Leonhard Matthiaksen vanhemmat olivat jo pyytäneet Saksan viranomaisia hyväksymään lapselle Tanskassa annettu sukunimi. He valittivat kieltävästä päätöksestä hyväksyä nimi, mikä johti siihen, että Berliinissä oleva Kammergericht (muutoksenhakutuomioistuin) hylkäsi lopullisesti valituksen, ja he yrittivät valittaa jälkimmäisestä päätöksestä Bundesverfassungsgerichtiin. Kaikki nämä menettelyt olivat tosiasiallista tuomiovallan käyttöä; ennakkoratkaisupyyntö olisi voitu esittää missä vaiheessa tahansa mutta sitä ei esitetty. Sellainen johtopäätös, että sen luonteisten menettelyjen, kuin käsillä olevassa asiassa Amtsgerichtissä, tarkoituksena ei ole johtaa ratkaisun antamiseen tuomiovaltaa käyttäen, ei siten muissa tapauksissa estäisi ennakkoratkaisupyynnön esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle.

34. Istunnossa Kreikan ja Espanjan hallitukset yhtyivät tähän näkemykseen, jonka kuitenkin Grunkin ja komissio kiistivät.

35. Grunkin korosti erityisesti, että käsillä olevan tapauksen kaltaisissa menettelyissä vanhemmilla ei ole pelkästään oikeutta tulla kuulluiksi, vaan he ovat ratkaisevassa asemassa päätettäessä siitä, aloitetaanko kyseistä menettelyä ylipäätään.

36. Komissio esitti, että kysymystä tutkittavaksi ottamisesta pitää arvioida, ei käsillä olevan tapauksen olosuhteiden, jotka ovat epätavalliset, valossa, vaan sellaisen tilanteen pohjalta, joka yleensä aiheuttaa käsillä olevan tapauksen kaltaisia menettelyjä. Yleensä vanhemmat eivät ole samaa mieltä valitessaan sellaista nimeä, joka ei Saksan oikeusjärjestyksen mukaan ole mahdollinen, vaan ovat pikemminkin eri mieltä siitä, mikä heidän eri sukunimistään annetaan lapselle. Tällainen yleinen tilanne on selvästi ja perustavanlaatuisesti erilainen kuin sellaiset maan tai

yrityksen rekisteröimiseen liittyvät asiat, joita on käsitelty yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Kahden osapuolen välillä on riita, joka tuomioistuimen on ratkaistava. Kyseisellä tuomioistuimella on lisäksi absoluuttinen harkintavalta päättää asiasta, eikä sen vain odoteta soveltavan muodollisia kriteerejä, kuten edellä mainituissa muissa asioissa; sen täytyy arvioida argumentit ja tehdä päätös pääasiallisesti lapsen etua silmällä pitäen. Vanhemmilla on oikeus tulla kuulluksi, ja he voivat itse panna menettelyn alulle. Lopuksi ei ole olennaista, että saman tuloksen saavuttamiseksi Saksan oikeusjärjestelmän mukaan toinenkin menettelytapa on mahdollinen ja voi antaa aiheen ennakkoratkaisukysymyksen esittämiseen; sillä, onko tuollaista kysymystä tehty vai ei jossakin menettelyn vaiheessa, ei voi olla vaikutusta kysymyksen tutkittavaksi ottamiseen samaa aihetta koskevissa eri menettelyissä.

37. Saksan hallituksen esiin tuomat perustelut ovat varmasti vakuuttavia. BGB:n 1617 §:n 2 momentin ja FGG:n 46a §:n mukaisessa menettelyssä vaikuttaa olevan merkittävästi piirteitä ennemmin hallinnollisesta kuin oikeudellisesta menettelystä. Tätä näkemystä tukee mahdollisuus erillisestä menettelytavasta, jossa selvästi käytetään tuomiovaltaa.

38. Lisäksi voidaan huomauttaa, että koska Amtsgerichtin päätöksistä ei tällaisissa tapauksissa voi valittaa, vastakkainen näkökulma tekisi ennakkoratkaisupyynnön esittämisen pakolliseksi EY 234 artiklan kolmannen kohdan nojalla, mikä ei vaikuta tuolla artiklalla pyrittävään järjestelyyn nähden johdonmukaiselta seuraukselta.

39. Mielestäni kuitenkin komissionkin analyysi on vakuuttava sen keskittyessä siihen, että näissä menettelyissä on kyse riita-asioista niiden tavanomaisissa yhteyksissä, niin että kummallakin asianosaisella on oikeus tulla kuulluksi, ja siihen, että Amtsgerichtin tekemä päätös on luonteeltaan tuomiovaltaa käyttäen tehty päätös.

40. Kyseinen analyysi on tietysti kuitenkin vähemmän olennainen käsillä olevan tapauksen menettelyn erikoispiirteisiin nähden, ja nämä erikoispiirteet antavat toisenkin aiheen epäillä ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymistä: missä määrin ennakkoratkaisukysymyksen ratkaiseminen on välttämätöntä, jotta Amtsgericht voi antaa päätöksen?

41. Sen mukaan silloin, kun menettely on esitetty yhteisöjen tuomioistuimelle, ainoa asia, josta Amtsgerichtin on tehtävä tai josta sillä on toimivalta tehdä päätös, on sen vanhemman määrääminen, jolla on oikeus

valita lapselle annettava sukunimi. Sillä ei ole valtaa täsmentää, mikä tuo nimi tulee olemaan. Käsillä olevassa tapauksessa vaikuttaa selvältä, että kumpi tahansa vanhempi sitten määrätäänkin, tuo valinta tulee olemaan "Grunkin-Paul" ja vasta tässä vaiheessa, kun asia on Amtsgerichtin päätösvallan ulottumattomissa, sukunimen valintasäännöt, jotka ovat mahdollisesti vastoin yhteisön oikeutta, tulevat kyseeseen.

42. Jos edellä esitetty on oikea toteamus Saksan oikeusjärjestyksen mukaisesta tilanteesta, on vaikea ymmärtää, kuinka Amtsgericht voisi soveltaa yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisua, mikä se sitten onkin, ennakkoratkaisukysymykseen.

43. Voi kuitenkin olla, että Amtsgerichtin valta tällaisissa tapauksissa on suurempi kuin mitä on esitetty, tai että se pyrkii sitomaan – niin kuin täytyykin – rekisteriviranomaisen pyydettyyn ennakkoratkaisuun. Tällaisissa olosuhteissa voisi yhteisöjen tuomioistuimelta olla epäviisasta jättää tutkimatta ennakkoratkaisukysymys sillä perusteella, että sen ratkaiseminen ei ole välttämätöntä, jotta kansallinen tuomioistuin voisi antaa päätöksensä; on ainoastaan kansallisen tuomioistuimen asia viime kädessä päättää, onko näin.

44. Näin ollen tietoisena epäilyistä sen suhteen, ovatko EY 234 artiklan kriteerit ennakkoratkaisupyynnön esittämiselle täysin täyttyneet, katson parhaimmaksi vastata esitettyyn kysymykseen.

Ennakkoratkaisukysymys

45. Sukunimien määräytymistä koskevat kysymykset eivät nouse usein esiin yhteisön oikeuden yhteydessä. Yhteisöjen tuomioistuimessa on kuitenkin käsitelty aiemmin kaksi tähän alaan liittyvää ennakkoratkaisupyyntöä: Konstantinidis [10] ja Garcia Avello. [11]

46. Asiassa Konstantinidis yhteisöjen tuomioistuin piti kansalaisuuteen perustuvan syrjintäkiellon vastaisena sitä, että Kreikan kansalainen velvoitetaan ammattia harjoittaessaan kirjoittamaan nimensä sellaista kirjoitustapaa käyttäen, että nimi äännetään virheellisellä tavalla ja tällainen nimen vääristyminen aiheuttaa sekaannusvaaran henkilöiden suhteen asianomaisen potentiaalisessa asiakaspiirissä.

10 – Asia C-168/91, Christos Konstantinidis v. Stadt Altensteig ym., tuomio 30.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1191, Kok. Ep. XIV, s. I-109).

11 – Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia.

47. Asiassa Garcia Avello se katsoi, että EY 12 ja EY 17 artikla estävät suoraan Belgian hallintoviranomaisia hylkäämästä Belgiassa asuvien alaikäisten lasten, joilla on Belgian ja Espanjan kaksoiskansalaisuus, puolesta tehdyn sukunimen muuttamista koskevan hakemuksen, jonka tarkoituksena on, että lapset saavat sukunimen, johon heillä on oikeus Espanjan lainsäädännön ja perinteen nojalla.

48. Kummassakin asiassa yhteisöjen tuomioistuin tutki ensin, kuuluvatko kyseiset tilanteet yhteisön oikeuden soveltamisalaan – ja tuli siihen tulokseen, että kuuluvat – ennen kuin tarkasteli esitettyjä kysymyksiä. Asiassa Konstantinidis yhteys perustui siihen seikkaan, että kantaja väitti tilanteen häiritsevän taloudellisen vapauden, nimittäin sijoittautumisvapauden, harjoittamista. Asiassa Garcia Avello – tällä välin oli otettu käyttöön unionin kansalaisuus kaikkine siihen liittyvine oikeuksineen – yhteisöjen tuomioistuin katsoi yksinkertaisesti, että liittymäkohta yhteisön oikeuteen on olemassa kyseessä olevien lapsien osalta, "jotka ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisia ja jotka oleskelevat laillisesti toisen jäsenvaltion alueella". [12]

49. On selvää, että jälkimmäisen arvioinnin on sovelluttava myös Leonhard Matthiaksen tapaukseen.

50. Vaikka henkilön sukunimeä koskevat säännöt kuuluvatkin jäsenvaltioiden toimivaltaan, niiden on kuitenkin tätä toimivaltaa käyttäessään noudatettava yhteisön oikeutta. Unionin kansalaiset voivat tässä suhteessa vedota EY:n perustamissopimuksen heille antamiin oikeuksiin, erityisesti siihen EY 12 artiklassa annettuun, jonka mukaan kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä, ja siihen EY 18 artiklan 1 kohdassa annettuun, jonka mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella. [13]

51. Asiassa Garcia Avello [14] yhteisöjen tuomioistuin totesi pääasiallisesti, että Belgian käytännön mukaan henkilöitä, joilla on pelkästään Belgian kansalaisuus, kohdellaan samalla tavalla kuin niitä, joilla on Belgian ja Espanjan kaksoiskansalaisuus, sillä seurauksella, että jälkimmäisillä on eri sukunimet kahdessa kyseessä olevassa oikeusjärjestelmässä. Koska tällainen tilanne on omiaan aiheuttamaan käytännön ongelmia, on kyseessä kansalaisuuteen perustuva syrjintä. Syrjintäkiellon periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia ei kohdella eri tavalla ja että erilaisia tapauksia ei kohdella samalla tavalla.

12 – Tuomion 27 kohta; ks. myös asia C-200/02, Zhu ja Chen, tuomio 19.10.2004 (Kok. 2004, s. I-9925, 19 kohta).

13 – Ks. asia Garcia Avello, tuomion 25 ja 29 kohta.

14 – Ks. tuomion 31–37 kohta.

52. Kaikki kirjallisia huomautuksia jättäneet osapuolet ovat sitä mieltä, että käsillä olevassa tapauksessa ei ole kyse tällaisesta syrjinnästä. Suullisessa istunnossa edes Grunkin ei vaikuttanut vetoavan siihen, että kyseessä olisi kansalaisuuteen perustuva syrjintä. Olen samaa mieltä, että tällaista syrjintää ei ole.

53. Kyseeseen tulevasta Saksan lainsäädännöstä [15] käy ilmi, että kaikkia, joilla on pelkästään Saksan kansalaisuus, kohdellaan samalla tavalla, ja kaikkia, joilla (tai joiden vanhemmilla) on enemmän kuin yksi kansalaisuus, kohdellaan eri tavalla mutta ilman kansalaisuuteen kohdistuvaa syrjintää.

54. Leonhard Matthias on kuitenkin käytännöllisesti katsoen läheisesti Garcia Avellon lasten tilannetta muistuttavassa tilanteessa, jos hänen kansalaisuutensa mukaan määräytyvässä jäsenvaltiossa täytyy rekisteröidä eri sukunimi kuin se, mikä hänellä on siinä jäsenvaltiossa, missä hän on syntynyt. Vaikka ne käytännön ongelmat, joita hän todennäköisesti kohtaa, eivät johtuisikaan kansalaisuuteen perustuvasta syrjinnästä, muodostavat ne kuitenkin selkeän esteen hänen oikeudelleen kansalaisena liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella. Vaikkakin tällaiset ongelmat voivat olla samantyyppisiä kuin mitä Konstantinidis kohtasi, EY 17 ja EY 18 artiklojen yhteisvaikutus on se, että nyt ei tarvitse osoittaa taloudellisen liittymän olemassaoloa, jotta voisi näyttää toteen vapaan liikkumisoikeuden loukkauksen.

55. Käytännöllisten seikkojen, jotka voivat vaihdella pelkästään harmillisista aina – siinä epäilyksen ilmapiirissä, mikä on vallinnut 11.9.2001 tapahtumien jälkeen – äärimmäisen vakaviin, lisäksi on todettava, että henkilön nimi on olennainen osa tämän identiteettiä ja yksityiselämää, jonka suojaaminen on tunnustettu laajalti kansallisissa perustuslaeissa ja kansainvälisissä asiakirjoissa. [16]

56. Näin ollen on mielestäni täysin Euroopan unionin kansalaisen aseman – jonka tarkoituksena on yhteisöjen tuomioistuimen ilmaisun mukaan ”olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavanlaatuinen asema” [17] – ja oikeuksien vastaista vaatia käyttämään eri nimiä eri jäsenvaltioiden lainsäädännön nojalla.

15 – Ks. edellä 16 ja 17 kohta.

16 – Ks. ratkaisuehdotukseni asiassa Konstantinidis, 35–40 kohta ja asiassa Garcia Avello, erityisesti 5, 27 ja 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

17 – Ks. viimeisin asia C-209/03, Bidar, tuomio 15.3.2005 (Kok. 2005, s. I-0000, 31 kohta).

Ratkaisuehdotus

57. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Amtsgericht Niebüllin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Sellainen jäsenvaltion sääntö, jonka mukaan Euroopan unionin kansalaisella, jonka nimi on laillisesti rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, ei ole mahdollisuutta saada kyseistä nimeä hyväksyttyä sen omassa oikeusjärjestyksessä, ei ole sopusoinnussa EY 17 artiklan ja EY 18 artiklan 1 kohdan kanssa.